

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата філологічних наук,
Петрини Оксани Степанівни

на дисертацію

КОВАЛЬЧУК ОЛЕНИ ПЕТРІВНІ

**«СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ЕПОНІМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ»**

подану на здобуття наукового ступеня

кандидата філологічних наук

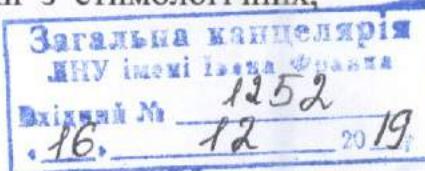
(спеціальність 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство)

Зіставний аналіз номінативних одиниць одноструктурних та різноструктурних мов є одним із провідних аспектів дослідження у зіставній лінгвістиці. Огляд наукових праць підтверджує, що лінгвісти висвітлюють у своїх дослідженнях особливості формування і функціонування епонімних одиниць, проте на матеріалі однієї мови: англійської (Ю. А. Зацний, А. Е. Левицький, А. В. Янков) та української (С. С. Єрмоленко, Л. М. Пашинська, Н. В. Стратулат, О. М. Турчак).

Тому запропонований зіставний аспект аналізу англійських та українських епонімних одиниць є своєчасним, адже сприятиме виявленню подібних та відмінних рис епонімів зіставлюваних мов на структурно-семантичному рівні, що визначає новизну дисертаційної праці О.П. Ковальчук. Відповідно мету дослідження Ковальчук О. П. вбачає у встановленні структурно-семантичних особливостей епонімів англійської та української мов і їх типологічному зіставленні.

Дисертацію виконано в межах комплексної наукової теми кафедри германських мов і перекладознавства Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Мовознавчні та літературознавчні студії у контексті взаємодії національних культур та сучасної іншомовної освіти» (протокол №17 від 20 грудня 2018 року).

Матеріалом дослідження слугували епонімні одиниці англійської та української мов (загалом – 1521 одиниця: 645 української мови та 876 – англійської), які були вилучені методом суцільної вибірки з етимологічних,

тлумачних і фразеологічних словників англійської та української мов, а також словників епонімів англійської мови.

Широкими є можливості **практичного** застосування дослідження О. П. Ковальчук, які визначаються можливістю використання теоретичного та практичного матеріалу, а також висновків для розробки та читання курсів із лексикології та типології, а саме «Зіставна лексикологія англійської та української мов», «Порівняльна типологія англійської й української мов», «Лінгвокраїнознавство», «Лінгвокультурологія», «Лексикологія англійської мови», «Лексикологія української мови», «Стилістика англійської мови», «Стилістика української мови». Варто зауважити, що напрацювання дисерантки значною мірою поглинюють знання з порівняльної лексикології та зіставного мовознавства, особливо з огляду на те, що порівняльний аналіз епонімів на структурно-семантичному рівні здійснювався на прикладі різноструктурних мов.

Основні положення й результати дисертаційної роботи висвітлені в п'ятнадцяти наукових публікаціях, серед яких сім статей у наукових фахових виданнях України, три статті – у зарубіжних виданнях (два з яких входять до наукометричної бази даних Index Copernicus International) та п'ять тез доповідей у матеріалах наукових конференцій. Автореферат дисертації відображає її основні положення, структуру та стисло передає її основний зміст.

Рецензована наукова робота має всі необхідні атрибути кандидатської дисертації, повно і грунтовно розкриває зміст розділів відповідно до теми та вирізняється чіткою і логічною структурою. Результати дослідження викладено у чотирьох розділах, кожен наступний є логічним продовженням попереднього. Розділи дисертації супроводжуються інформативними висновками, які є належно аргументованими та чітко викладеними. Загальні висновки дослідження обґрунтовані відповідно до сформульованих завдань та узагальнюють основні здобутки дисерантки.

У цьому контексті заслуговує схвалення грунтовний аналіз теоретичних напрацювань щодо з'ясування статусу епонімів у лінгвістиці. Беручи до уваги різні погляди вчених, дисерантка висвітлює своє розуміння

поняття, розглядаючи епонім як спеціальне найменування предмета, явища, процесу тощо, утворене на основі власної назви (антропоніма, топоніма, мифоніма, теоніма, ергоніма тощо), котре містить у своїй семантиці релевантні відомості про цю власну назву.(с. 39).

Значну увагу дисертантка приділяє визначеню структурно-граматичних характеристик епонімів у зіставлюваних мовах і виокремлює такі типи: епоніми-слова, епоніми-композити, епоніми-словосполучення, кожен з яких є підкріплений численними прикладами. Дисертантка комплексно аналізує структурно-семантичні поля епонімних одиниць англійської та української мов, супроводжуючи поданий матеріал таблицями та рисунками, що сприяє сприйняттю інформації. Текст доповнений кількісними показниками, що свідчить про скрупульозність виконання роботи.

Логічним доповненням для формування цілісного розуміння наукової роботи є остання частина дослідження, яка містить науково важливу інформацію про структурно-семантичну організацію ідіоматичних одиниць англійської та української мов. Дисертантка слушно стверджує, що ідіоматичні епонімні одиниці мають особливий статус у комплексі епонімної лексики (с. 6). О. П. Ковальчук ретельно аналізує фактичний матеріал, виявляючи і зіставляючи основні лексико-семантичні поля ідіоматичних епонімних одиниць англійської та української мов, і доповнює попередні напрацювання новими висновками, що найчисельнішими в обох зіставлюваних мовах виявилися епонімні одиниці антропонімного й топонімного походження, а ідіоматичні епонімні одиниці біблійного походження є структурно схожими в українській та англійській мовах (с. 164).

Дослідження структурно-семантичних особливостей епонімів англійської та української мов відбувається поетапно із застосуванням загальнонаукових та лінгвістичних методів. Дисертантка виокремлює п'ять етапів, кожному з яких властивий свій комплекс методів.

Попри загалом позитивну оцінку кваліфікаційної роботи О. П. Ковальчук, вважаємо, що певні твердження дисертації є дискусійними і потребують певного уточнення та обґрунтування, зокрема:

1. Метою *зіставно-типологічного методу* (с. 22), *зіставного дослідження* (с. 23) та *зіставного аналізу* (с. 64), якими послуговується дисертантка у дослідженні, є виявлення спільних та відмінних рис досліджуваного матеріалу, зокрема епонімів української та англійської мов, як зазначається на с. 22-23 та с. 64. Однак серед низки завдань, які ставить перед собою дисертантка, непередбаченим є завдання щодо виявлення тотожних та відмінних рис епонімів на структурно-семантичному рівні англійської та української мов, в чому полягає суть наукової розвідки. Okрім цього, представляючи методологічні засади дослідження, авторка використовує, зокрема у вступній частині, *зіставно-типологічний метод* (с. 22), а у другому розділі дає визначення вже *зіставному аналізу* (с. 64); в тексті ж дисертації зустрічається і вираз «*порівняльний аналіз*» (с. 74). Дефініції на вказаних сторінках мають, на нашу думку, аналогічний характер, що викликає непорозуміння: чи йдеться про тотожні позначення одного дослідницького методу, чи про три різні методи. У випадку, якщо йдеться про різні методи, варто було б чіткіше їх розмежувати, вказуючи в чому ж полягає різниця між ними.
2. Авторка дослідження переконливо стверджує на с. 63, що «було створено дві картотеки епонімів: українська й англомовна», які налічують 645 одиниць української мови та 876 – англійської (с. 3), однак не аргументує чим зумовлена така кількісна різниця епонімічних одиниць у досліджуваних мовах. Дисертантка зазначає, що епонімія є поширеною ... в системі фізичних, біологічних, хімічних, медичних, астрономічних термінів, хімічних елементів, законів математики і термінів багатьох інших наук (с. 26), однак не долучає їх до корпусу епонімічних одиниць, що значно розширило б межі дослідження та надало б йому солідності та вагомості. Фактичний матеріал дослідження варто було б

подати у додатку до дисертаційної роботи, що слугувало б яскравим доповненням до наукового дослідження.

3. У теоретичному розділі роботи дисертантка аналізує різні підходи до трактування терміна «епонім» українськими мовознавцями, однак недостатньо уваги приділяє визначенню цього терміна англійськими лінгвістами. Оскільки робота має зіставний характер, на нашу думку, доцільно було б співставити дефініції, якими послуговуються науковці досліджуваних мов, з метою виявлення та обґрунтування концептуальних розбіжностей у трактуванні даного терміна.

Дисертантка слушно стверджує, що із метою уникнення термінологічної плутанини не варто вживати термін «епонім» на позначення особи, від якої утворено певну назву, найменування предмета, процесу, явища та пропонує послуговуватися термінологічними сполученнями «епонімна одиниця», «епонімне найменування», «епонімна назва» як *синонімами* до терміна «епонім» (с. 37-38). Зауважимо, що функція синонімії у термінології полягає в уточненні й деталізації думки фахівця, а також, як зазначає Є. В. Корольова, синоніми в термінології мають деякі відмінності у функціональному (поняттєвому) плані, то паралельне використання словосполучень «епонімна одиниця», «епонімне найменування», «епонімна назва» у тексті дисертації та навіть в суміжних реченнях (с. 43, с. 53, та ін.) вважаємо некоректним, що призводить до неоднозначного сприйняття інформації та розглядаємо як джерело «термінологічної плутанини», якої дисертантка намагалася уникнути. Оскільки синонімія є небажаною у термінології, на нашу думку, варто було б послуговуватися одним термінологічним словосполученням у тексті дисертації.

4. У третьому розділі дисертаційного дослідження «Основні лексико-семантичні поля епонімних одиниць англійської та української мов та їх структурно-семантичні характеристики» дисертантка зосереджує увагу на формуванні і функціонуванні епонімних гнізд у досліджуваних

мовах та зазначає, що система розгалужених епонімних гнізд більше властива для англійської мови, однак не намагається визначити причини цього явища. На нашу думку, було б доречним звести кількісні дані щодо епонімічних гнізд та їх наповнення у таблицю, що значно спростило б срийняття поданої інформації та проведення зіставного аналізу з метою виявлення спільногго епонімного фонду досліджуваних мов.

5. У підрозділі теоретичної частини роботи «Національно-культурна специфіка корпусу епонімів у зіставлюваних мовах» дисерантка аналізує наявність культурно-національного (етнокультурного, культурно-історичного) елемента в конотативному значенні онімів, зазначаючи, що «Епонім є елементом культурно-історичного спадку нації, тому значення імені епоніма несе в собі культурно-історичну інформацію» (с. 57), і неодноразово підкреслює, що «зіставний аналіз таких одиниць є значущим з погляду їхньої ролі як в науці, так і в національно-культурному контексті існування англійської та української мов» (с. 60). Однак у практичній частині роботи авторка не зосереджує уваги на виявленні національно-культурної специфіки корпусу епонімів у зіставлюваних мовах. Відтак виникає запитання про взаємозв'язок теоретичної і практичної частин роботи, а також викликає подив відсутність практичного дослідження у цій площині.
6. У вступній частині Ковальчук О. П. цілком правильно зазначає, що у загальних висновках підсумовано результати проведеного дослідження й окреслено перспективи подальших наукових пошуків (с. 6). Однак у тексті загальних висновків, окреслюючи перспективи подальших досліджень, авторка обмежується твердженням, що зіставне дослідження складу епонімів як перехідної групи одиниць між онімною та апелятивною лексикою, а також процесів апелятивзації та їхніх типологічних вимірів загалом має невичерпний потенціал для досліджень на матеріалі різних мов (с. 172). На нашу думку, доцільно

було б докладніше зосередитися на перспективних напрямках наукової розвідки.

7. Серед солідної ілюстративної бази іноді фіксуємо некоректне трактування прикладів. Зокрема на рис. 4.2 у структурі епонімного гнізда двічі повторюється епонім Joe Bloggs (с. 129). Не зовсім зрозуміло, чому до дієслівних конструкцій внесено інші граматичні конструкції *between Scylla and Charybdis, Tom Tiddler's ground* (с. 153). Очевидно, варто було ретельніше добирати приклади. Усунення орфографічних та стилістичних огріхів лише додало б солідності рецензований праці (с. 29, с. 35, с. 41; с. 44; с. 48; с. 52; с. 123; с. 127 та ін.).

Висловлені зауваження стосуються тільки окремих положень дисертації та не впливають на її науково-практичну цінність, не ставлять під сумнів і не заперечують переваг й науково обґрунтованих висновків та результатів проведеного дослідження.

Таким чином, на підставі детального ознайомлення з текстом дисертаційної роботи, фаховими науковими публікаціями та авторефератом, вважаємо, що подана до захисту робота «Структурно-семантичні особливості епонімів англійської та української мов», є структурованим, логічним і завершеним дослідженням із систематизованим викладом спостережень та аргументовано представленими висновками і відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженному постановою КМУ № 2567 від 24.07.2013 р. зі змінами внесеними Постановами КМУ № 2656 19.08.2015 р. та № 1159 30.12.2015 р., а її авторка **Ковальчук Олена Петрівна** заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство.

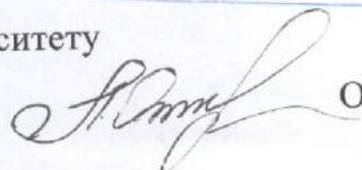
Офіційний опонент

Кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології

Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Бересюк О.С. ЗАВІРЮ
Ініціальні підписи кадрів
Державного піщого класичної закладу
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
код 02125266

О. С. Петрина